

Na kraju, beležimo informaciju recenzenata: »Risojević piše tradicionalno racionalno sa težnjom da ironično karakterizira razne konvencije i da simbolički poentira prelomni trenutak dešavanja, odnosno pri-povedanju. U stvari, Isojevićeve priče su u stalnoj napetosti između ironično-mirnog, suptilnog karakteriziranja ljudi i događaja, s jedne strane, i s druge strane, simbolističkog, suštinški sentimentalnog, naivnog označavanja nekog smisla, nekog pojma. Izvesno snažno osećanje za formu gotovo u poslednji čas spasava autora i njegove ličnosti da ne padnu u melodramatiku.«

Sasvim je prirodno da u našoj literaturi imamo knjige pisane »sa zadatkom«. Nevolje bi iskrše ako bismo ih shvatili kao uzor i krajnji domet.

Vujica Rešin Tucić

DRAGOLJUB PAVLOV: »ČEĆILIJA« Radnički univerzitet »Radivoj Cirpanov«, Novi Sad, 1973.

Na marginama prve pesničke knjige mladog novosadskog autora Dragoljuba Pavlova beležimo nedvosmislen zaključak: da bi došao do rezultata koji imamo pred sobom, Pavlov je morao preći put od tzv. čiste lirike do saznanja da pesnik može da bude pesnik i ako napusti poimanje pesme kao umetničkog dela u strogom smislu reči i udalji se od konvencije koja se preprečuje između stvari i vesti koju imamo o njima. Na tom putu Pavlov evocira jednu mešavinsku snu, kao odjeka sećanja na rana iskustva, i humora, rugajući se patetičnom. Njegove pesme tako polaze od čistog nadahnuka koje će se, dok se pesma rada, transformirati, ne retko, u kalambur ili priču, gde pesnik koristi sve nijanse i protivrednosti svog duha. Njegov duhovni sabrat mogao bi, recimo, biti Maks Žakob, Vinaver, pa i Dušan Radović. Uđemo li u Pavlovljevu pesmu bez kritičkih predrasuda, videćemo da on poseduje jednu samosvojnu poetiku, koja je dobrim delom iskoristila sve mogućnosti koje su se nalazile pred njom. On može biti dobar versifikator i dobar poznavalač jezika i pisati »lepe» stihove, no kao da nije tako hteo. Kao da su njegova odstupanja namerna, smišljena, da bi potvrdila njegovu pobunu protiv svega što je »besprekorno lepo«, ali i jedan neporeciv talent:

Vrlo jednom davno lane
ja nastikah kuću jednu
skromnožutu neuglednu
a nazvah je još preklane
bagremle kraj barutane
I akvarel ovaj stari
u sebi ko da krije
lik presvete čećilije
i sve njene ženske čari
da ne kažem one stvari...

(Čećilija)

Pavlov će dalje svesti svoj izraz do gustine kakvu srećemo u haiku pesmama: »ima li išta lepše / od prolećne kiše / kada prestane« (Prolećna kiša) ili će, u prvom delu knjige, još uvek ostati u domenu, manje-više, već poznatih traganja. Izrazita je, ipak, njegova zaljubljenost u groteskno, kada »raštimavala« pesmu, kada hoće da bude neobičan, bizaran: »njemu su levu ruku otkinuli / i oba oka iskopali / pa su ga vukli po plavom jezeru« (Lepa smrt).

Valja na kraju reći da se Pavlovljeva knjiga nalazi na sredokratičnoj težnji da se o svetu govori drugačije i poimanju sveta kakav nam je već poznat. Njegova knjiga bi svakako bila lepša da je komponovana jednorodnim pesmama. Trebalо bi da se opredeli: ili će graditi svoju pesmu već oprobanim sredstvima ili će nastaviti da traga za novim sazvucnjima, što mu, čini nam se, više leži.

Rade Tomić

TANJA KRAGUJEVIĆ: »NESAN« »Bagdala«, Kruševac, 1973.

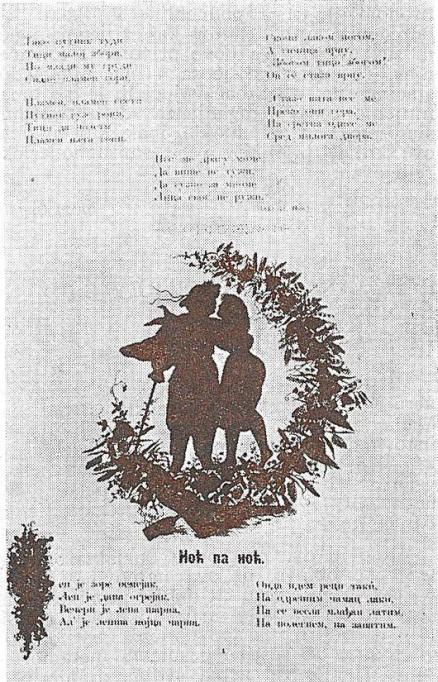
I u ovoj, poslednjoj, zbirci prepoznamo onu Tanju Kragujević, već nam dobro znanu iz knjige Vratio se Voloda (za koju je, sa Radetom Tomićem — podsetimo se, čak, i toga — dobila Brankovu nagradu).

Nije to poezija velikih uzleta, jezičkog eksperimentatorstva, emotivne bam-badabam-patetike, vodopada retorike, niti snažnih uticaja velikih pesničkih uzora — ali, možda, baš u tome i leži njena vrednost, šarm i čitljivost. Obične, govorne, svakodnevne reči koje iskazuju, iz pesme u pesmu, ravnomerno i nepretenciozno, uobičajene želje, slutnje, osećanja i misli — to je jedno obraćanje, saopštavanje — na krajnje jednostavan način:

sve moje usamljenosti za tebe se raspituju ili:
kad bih mogla još da sanjam
pa da usnim da dolaziš.

I baš ta prostodušnost, prefijnenost običnosti i ljuđskog poveravanja pleni našu pažnju.

Priznanje vlastite nedovoljnosti, siromaštva reči i, zatim, blaga, pastelna metafora:

(eksponat muzeja grada novog sada — depadans sremski karlovcii)

više ne mogu,
u ove reči puke,
moj je život krotki suncokret
zanesen blagom kretnjom troje ruke.

(Poslanica)

Usrdna, čežnjiva molba, puna nežnosti i smerne, femalne, ljubavi, i kao sa nijansom »neka-te-neka« prekora, kao:

Budi taj čovek,
mom umoru počivka.

A, odmah zatim, neka čudesna, neogničena vera u mogućnost reči, u jedino-preostajanje reči, nakon svih gubitaka, poraza i neuspeha:

neka,
može sve na svetu tvoje biti,
meni će još uvek
ostati pesma.

(Neka)

Uopšte, u čitavoj poeziji Kragujevićeve primetno je nešto detinje nežno, neodraslo krhko, šiparički osetljivo. Nešto, reklo bi se, kao neotporno na surovost i sumornost života, koji obiluje teškim, pa i prekretničkim, trenucima — a to bi bila i neka, simplifikovana (no, naočigled samo, a, zapravo, duboka i sudbinska), filozofija njene poezijske, okrenute životu, kao bitisanju, kao egzistiranju, koje vodi samo, i neiskupivo samo, ka umiranju; životu u kome:

dode nekad takvo vreme
kad živimo
i pomalo umiremo.

No, sva ta neposrednost, iskrenost, »to nešto prosto« u životu, ljubavi i svetu oko nas, na nekim mestima vodi, eklatantno, i u opasna uproščavanja:

Peče zemlja
mi bosi

(Leto)

mada, u kontrastu i figurativno, možda ipak, uproščavanje, koje zahvata i čitave pesme.

Najsnažniji ton ove poezijsi, onaj je ljubavni:

ja znam sad je vojvodina ljubavi
u mojoj vlasti cela

(Pianissimo)

I to »vojvodina« nekakve spiritualne, pritajene, eterične, čak i »estetizovane« ljubavi, ali, time, ništa manje snažne i plamsave.

Ono što bismo mogli nazvati *lepotom* te poezijsi, najviše se ogleda u pesmi San o letu potonjem, u kojoj iskazi »samo zlatne kiše...«, »iz kondira rasut lipov med...« i »na sunčevim gozbama štedrim...«, sadrže, već samim slikama, i nešto čarno.

Knjigom *Nesan*, Tanja Kragujević se ponovo, iako ne bučno i u mnogoglasju, potvrđuje, iako nam ne daje osnove da povjerujemo u neka »iznenađenja«, »oštiri« uspon, vidljiviju »promenu«.

A pomenimo i liričnost likovne opreme, mada, donekle, već manirizovanog, ali sebi vernog i autohtonog, Lazara Vujaklije.

Janez Kocijančić

VOJA MARJANOVIĆ: »PESMA KAO BAJKA« »Glas«, Banja Luka, 1973.

(Glas, Banja Luka, 1973.)

U ogledima iz savremene književnosti za decu Bosne i Hercegovine kritičar Voja Marjanović nastojao je da utvrdi poetiku, interpretira i rezimira dosadašnja razmatranja pesničkih opusa Branka Čopića, Šukrije Pandža, Dragana Kulidžana, Nasife Karapidžić-Hadžić i Ismeta Bekrića. Pet izabranih pesnika, po Marjanovićevom oceni, u sadašnjem trenutku predstavljaju glavne toke poezijske za decu BiH, a njihove do sada objavljene knjige zasluzuju književno-kritičku analizu i daju mogućnosti za izvesna književno-istorijska uopštavanja.

Komponujući zbirku ogleda o pet pesnika, kritičar je, objašnjavajući svoj izbor, dao na znanje čitaocima da književnost za decu BiH danas već ima više darovitih pesnika, a i onih koji su se u nju povremeno uključivali i iz nje isključivali, pretežnje pripadajući drugim književnim »područjima«. Širina pogleda, koja se vidi u skici za panoramski prikaz (u fragmentima uvodnog eseja Stanje i tokovi, govori kako o kritičarevoj obaveštenosti i tolerantnosti, tako i o uočenim relacijama na kojima su ocrtane deonice kojima je neophodno bliže prići. No, pošto Marjanović ne komentariše neku svoju antologiju najlepših pesama za decu, već želi da »podvuci crtu« (ili da druge na to podstakne) ispod označenog

INDEKS KNJIGA

svetovne grada latinskih zaborava
čim je u svetu i buduću životu u vremenu
i putničkoj životu smrtnom mrtvih na život
čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

čim je u vremenu i budućnosti prenosi u
život

prostranije obeležavaju neki opšti i uopštene utisci, viđenje sveta detinjstva, teme, motivi, donekle jezička svojstva, a nereško i to da se zaključci potkrepljuju primerima koji umetnički ne znače mnogo. Čini se da je i za autora ogleda bilo bitnije »biti na putu«, markirati ono što se nalazi »u tragu dečje pesme«, usmeriti se na razlučivanje tradicionalnog i modernog ili na njihov pristup ukrašavanju.

Za račun tih — čas apsolutizovanih, čas uslovnih — odrednica (tradicionalno — moderno), uprošćen je uvod u poeziju, a ispuštena prilika da se dublje doprije i po neki detalj originalnije i jače osvetli. U odeljcima u kojima se insistira na tumačenju te dve odrednice, pa i na više drugih mesta kada Marjanović izlaže svoje shvatnje teorije, odnosno poetike, a naročito kada dopunjuje druge kritičare ili se za njima povodi — primetne su mnoge nejasnosti i neadekvatnosti, i primjeri ne baš čistog stila! Uspelije stranice su one na kojima je dat pregled dela pesnika, gde se nastojalo da se sistematizuju pesnički elementi, bez obzira da li ih kritičar prihvata ili je u sporu sa njima.

Pet ogleda, sa predgovorom i popisom važnije literature, pokušaj je obuhvatnijeg prikaza stvaralaštva za decu pesnika koji »čine krupne pojave u književno-istorijskoj hronologiji svoga podneblja« ili, kako još određenjem njihov autor kaže, njegovi ogledi su »uvirtura za nove pristupe i tumačenja«. Ta »uvirtura« je sa naznačenim nedostacima, no — naznačavajući ih — ne umanjujemo značaj traganja za »definitivnjom sintezom«. Za žaljenje je, ipak, što rukopis ove knjige nije brižljivije smisao-jezički redigovan.

Jovan Dundin

RADOMIR BARJAKTAREVIĆ: »VOĐEN KALIOPOM«

»Svjetlost«, Sarajevo, 1973.

Barjaktarević već pripada srednjoj generaciji bosansko-hercegovačkih stvaralača. Mada je počeo rano da piše i publikuje po listovima i časopisima, njegov dosadašnji književni opus je skroman: knjižica pripovedaka *Pre i posle zore* (1966), plaketa stihova *Balada* (1969) i zbirka pesama *Veliki čas* (1970).

Kao ni dve prethodne Barjaktarevićeve pesničke objave, ni ova najnovija, *Vođen Kaliopom*, nije rezultat dublje pesnikove angažovanosti na poeziji, u jeziku, već relacija daljeg traganja površinom reči, daleko od jezgra, od suštine pesničkih metamorfoza. Barjaktarević nema svojih stalnih pesničkih mesta i veza, nema svoga pesničkog ponora, njegova knjiga nije nit, već iskidano vibriranje s retkim kapanjem melodije — pesme. Kod ovog pesnika lako se, dakle, razlikuju tvorevine od ostvarenoog, prisila na pesmu od pesme same.

Tautoloških stihova u Barjaktarevićevoj knjizi nije malo, ali i takve pesnikove prisile na pesmu, uz bolja ostvarenja ove knjige, govore o pesnikovom udesu u svetu, o njegovom udesnoj tami, o mraku i ponoru u koji je gurnut, o bezizlazu koji je stvaran. Ova zbirka, koja nije knjiga-pesnička celina, knjiga-biće, ima, dakle, za osnovu to osećanje, tu divlju prazninu u kojoj se pesnik našao, iz koje pokušava da se iščupa, ali koji ne uspeva, što je najbitnije, da izrazi pravom pesničkom sintaksom, sintaksom moderne pesničke misli, za koju nema dovoljno snage.

Među bolje pesme u ovoj knjizi idu: *Ti, čovječe, nisi; Okriven sam, Moj sunokret; Pjesnik; Balada o cvjetu*. To su najviši Barjaktarevićevi pesnički dometi, ali ni oni ne mogu bitno uticati na promenu mesta koje Barjaktareviću pripada u okviru generacije, pesničke, kojoj pripada, a ni šire. Ni one, te bolje pesme ove knjige,

ne dopiru svojom oštricom ni do kakve drukčije pukotine kakve već nema u ovom pesništvu, na ovim književnim stranama. One samo za nijansu pojačavaju boju gorčine koja, kod Barjaktarevića u pesmi *Okriven sam* prelazi u prostor između ironije i psovke. *Balada o cvjetu*, međutim, uverava nas da Barjaktarević ume pesnički i čisto lirske da zatreperi onda kada zanemari svakodnevnicu, muku zbilje, mrak i prizemlje u kome se gušimo, kada iznad svega toga vidi svetu ljiniju s koje kaplju prozračnost i vedrinu.

Obraćajući se, dakle, značajskom potencijalu ove knjige, red je da pohvalimo pesnikova nastojanja na čistoti i karakteru forme koja svojom igivošću naglašava, ako u potpunosti ne otkriva, Barjaktarevićev pesnički nemir i brzinu kojom traži put do pravog izraza, do jednog i jedinog pesničkog izvorišta u sebi.

Dragoljub Jeknić

DORĐE FIŠER: »KAKO RASTU MAME«

»Ulaznica«, Zrenjanin, 1973.

Fišerova dečja poezija stoji u znaku iskušavanja mogućnosti zasnivanja humorističke dečje poezije. Već i sama takva pomisao ne stoji u skladu sa prirodom dečje pesme: ona je, naime, osnovana na principu jedinstva celokupnosti i strana joj je svaka parcijalizacija. Humor je implicite prisutan u svakoj dečjoj pesmi, a zasnivanje dečje pesme isključivo na humoristnim elementima nužno vodi njihovo povsemajnoj redukciji, budući da dečja pesma ne podrazumeva opserviranje na vertikalnoj ravni.

Otuda je Fišer morao posegnuti za takvim humorizmima koji uglavnom podrazumevaju trivijalne dosetke i klaunsko lakrdijašenje. On je izgradio neku vrstu popularne i zabavljajuće dečje humorističke pesme i čitalac odmah primećuje da je autoru više stalo do smeja nego do pesništva. U jednoj svojoj pesmi Fišer opservira zdravstvenu ulogu smeha i kaže da je smeh zdrav i kad se »nađu dve budale i smeju se kao lud na brašno«. Na više mesta on i koristi dečju pesmu kao sredstvo za iznuđivanje takvoga smeha, što pokazuje o kakvom pesništvu se ovde radi.

Osnovni mehanizam Fišerove pesme je rima. U malom prostoru između rimovanih reči on direktno iznuduje neke rečenice, čiji smisao i nije od važnosti. Zaveden ređanjem slikova, on uživa u toj igri i ne primećuje da govori koještarije. Fišer je mal i prostor između dva slika da nas iznenadi kakvom neobičnom opaskom ili duhovitim prizorom, svežom opservacijom ili čudačkom preobrazbom, kakve nalazimo, recimo, kod Ršumovića, pa mu ostaje da se ispomaže jezičkim neuobičajenostima: upotrebom uličnih idioma, šatrovačkih izraza, nepravilnih oblika i banalnih leksema.

*Kad sve krene naopačke
Tad miševi psuju mačke,
Cipele su opačake
I ništa ne znače značke.
Pobrljave sve igračke
Postave se naglavačke,
Ne zarezuju se tačke
Od smeja postanu plačke.
Kad sve krene na taj način —
Batine su glavni začin.*

(*Kad sve krene naopačke*)

Smejački mehanizmi grade se uz pomoć ovakve leksike: *mučak, cile-mile, opa bato, rutav, mutav, mrcina, bilmez, snagator, rmpalija, pustahija, zamlata, vilica-zvakalica, mrvetak, badža, tumbe, njaj, caka; događaji*nosti se iskazuju ovakvima glagolima: *bećiti se, ceriti se, zvockati, gnjavuckati, voštiti, tručkati, fučkati, pučkati, zvoknuti, beknuti, zakolutati, zakovrnuti, pingovati, pongovati, urnisati, coktati, groktati, zvocati i slično;* u rimariju zasnivaju se ovakvi susreti re-

brankov rukopis (eksponat muzeja grada novog sada — depadans sremski karlovci)

opusa najduže dejstvujućih savremenih pesnika jedne literature, njegov izbor odgovara književno-istorijskoj stvarnosti te literaturi. Vojislav Marjanović je, dakle, imao u vidu ishodišne oznake poezije koju predstavlja, ambijentaciju detinjstva i poezije u Bosni i Hercegovini, ali i njena trajanja i kontinuirana značenja.

I kompozicija ogleda primerena je tim intencijama. U svih pet ogleda sproveden je jednakomerni postupak, saodnosno jednom integralnijem pokušaju. U svome *Post skriptumu* Vojislava Marjanovića o tome saopštava: »U svim prilikama, znači, autor ovog rukopisa se trudio da iskaže i svoj i tudi sud o pesnicima, da uoči njihov stvaralački portret — koliko je to moguće — i da uz do sada retke recenzije i beleške o pojedinim zbirkama pomenutih pesnika, načini celinu koja odgovara njihovom stvaralačkom statusu.«

O estetskim vrednostima Vojislava Marjanovića kritički malo govori. Zbog toga se dešava da se i ovom knjigom uglavnom